

Jan Gromnicki

XXV-lecie Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN

Ochrona Zabytków 32/3 (126), 255

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

z administrowaniem podległych Zarządowi zespołów pałacowo-ogrodowych. Wydaje się, że najbardziej istotne są tu przestrzegane dwie zasady: Łazienki, Wilanów, Nieborów, Arkadia i Królikarnia sąjmują tak wybitne miejsce w naszej spuściznie kulturalnej, iż nie mogą być w nich tolerowane żadne placówki usługowe innych instytucji typu magazyn czy warsztat samochodowy, jak to było praktykowane w Łazienkach. W wypadku, gdy czasowa obecność innych instytucji jest uzasadniona, np. przedsiębiorstwo remontowe prowadzi roboty czy działa ekipa filmowa, Zarząd zastrzegł sobie prawo dyktowania warunków. Inaczej mówiąc, Zarząd i jego oddziały przejęły całkowitą administrację zespołów w ramach ustalonych przez właści-

ciela, tj. Muzeum Narodowe w Warszawie. Druga zasada polega na priorytetowym traktowaniu spraw bezpieczeństwa zespołów. Wyraża się to wprowadzeniem do obiektów muzealnych elektronicznych systemów alarmowych, całkowitym zreorganizowaniem straży, zwłaszcza łażeniowskiej, oraz podejmowaniem wielu zabiegów dla uaktywnienia społecznej opieki, zarówno w sensie zorganizowanym (np. patrole harcerskie), jak i indywidualnym (przyznawanie odznaki „Honorowy Opiekun Łazienek”).

Osiągnięte dotychczas rezultaty Zarządu Ochrony i Konserwacji Zespołów Pałacowo-Ogrodowych Muzeum Narodowego w Warszawie wysoko zostały ocenione przez dyrekcję Muzeum Narodowego i mu-

zealną Komisję Konserwatorską, a także pozytywnie się do nich odnosi Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki. Zmiany na lepsze w naszych ogrodach zostały dość powszechnie zauważone przez prasę i wielu zwiedzających. Wszystko to zdaje się zaświadczać, że przyjęto prawidłową koncepcję Zarządu i ustalono właściwe cele oraz dobrą kolejność ich realizacji. Dotychczasowe doświadczenia potwierdzają, że w systemie ochrony zabytków warto poszukiwać rozwiązań nowych, lepiej dostosowanych do istniejących potrzeb i warunków.

Marian Soltysiak

XXV-LECIE INSTYTUTU HISTORII KULTURY MATERIALNEJ PAN

W dniu 8 stycznia 1979 r. odbyła się w Pałacu Staszica w Warszawie uroczysta sesja z okazji jubileuszu XXV-lecia Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN. Jako reprezentanci najwyższych władz państwowych i Akademii wzięli w niej udział m.in.: sekretarz KC PZPR, wicemarszałek Sejmu PRL — prof. dr Andrzej Werblan, zastępca kierownika Wydziału Nauki KC PZPR — dr Alfred Stroka, prezes PAN — prof. dr Witold Nowacki, podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Sztuki — prof. dr Wiktor Zin, zastępca sekretarza Wydziału I PAN — prof. dr Marian Wojciechowski, dyrektorzy różnych instytutów i placówek, w szczególności: dyrektor Biblioteki Narodowej — prof. dr Witold Stankiewicz, dyrektor Instytutu Historii PAN — prof. dr Czesław Madajczyk, dyrektor Instytutu Sztuki PAN — doc. dr Stanisław Mossakowski, dyrektor Instytutu Archeologii UW — prof. dr Waldemar Chmielewski, dyrektor Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie — doc. dr Krzysztof Dąbrowski oraz liczni inni przedstawiciele instytucji naukowych, muzealnych i konserwatorskich w kraju. W otwierającym sesję przemówieniu powitałnym prof. dr Witold Nowacki podniósł zasługi Instytutu i licznej kadry jego pracowników w rozwoju nauk historycznych, w szczególności w zakresie archeologii polskiej i powszechnej, historii kultury materialnej i etnografii.

Prof. dr Wiktor Zin omówił zasługi IHKM w zakresie ochrony zabytków archeologii i szerokiej współpracy z organami konserwatorskimi, poinformował również o podpisaniu umowy między Ministerstwem Kultury i Sztuki a Instytutem Historii Kultury Materialnej, dotyczącej współpracy w zakresie ochrony zabytków. Przekazując w imieniu ministra kultury i sztuki gratulacje i życzenia z okazji jubileuszu Instytutu, prof. dr Wiktor Zin wyraził nadzieję, że podpisana umowa będzie podstawą bliższej jeszcze współpracy między PAN i Ministerstwem Kultury i Sztuki a także organami konserwatorskimi w ważnym dziale ochrony zabytków.

Następnie odczytano liczne depechy i listy gratulacyjne, przesłane na ręce dyrektora Instytutu, oraz listę osób odznaczonych odznakami Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz medalami XXV-lecia Instytutu.

W dalszej części sesji zabrał głos dyrektor Instytutu — prof. dr Witold Hensel, który

w referacie pt. *Srebrny jubileusz Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN* obszernie scharakteryzował dorobek Instytutu, przypominając, iż został on powołany uchwałą Prezydium Rządu w dniu 19 listopada 1953 r. i 1 stycznia 1954 r. pod dyrekcją prof. dr. Kazimierza Majewskiego rozpoczął działalność. Pierwszym przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu został członek rzeczywisty PAN — prof. dr Kazimierz Michałowski, wicedyrektorami: prof. dr Witold Hensel i prof. dr Aleksander Gieysztor, członkami dyrekcji: prof. dr Kazimierz Moszyński i prof. dr Witold Dynowski. Od 1 lipca 1954 r. funkcję dyrektora Instytutu objął prof. dr Witold Hensel i pełni ją do dnia dzisiejszego.

W powstaniu Instytutu ważną rolę odegrał dorobek zasłużonego Kierownictwa Badań nad Początkami Państwa Polskiego i prace Komisji Organizacyjnej Instytutu, w której m.in. działali: prof. dr Józef Kostrzewski, prof. dr Włodzimierz Antoniewicz, prof. dr Kazimierz Moszyński. Komisja dokonała krytycznej oceny dorobku dyscyplin mających wejść w skład Instytutu, pragnąc oprzeć jego działalność na wszelkich dobrych tradycjach nauki polskiej i światowej. Za dorobek o ogromnym znaczeniu prof. W. Hensel uznał prace teoretyczne na temat historii kultury materialnej, jej stosunku do innych dyscyplin, postulując kontynuację tych prac szczególnie w dziedzinie archeologii historycznej, jak również wkład Instytutu w realizację wielu prac z zakresu problematyki badawczej archeologii i metodologii, stawiających jako cel kompleksowość badań opartych na precyzyjnych modelach. Ogromne znaczenie ma też dorobek Instytutu w dziedzinie badań nad problematyką osadnictwa miast i wsi. Opracowany na ich kanwie kwestionariusz badawczy ośrodków miejskich wykorzystano również na terenie Francji, Włoch, Bułgarii i innych krajów.

W ramach prac nad metodologią archeologicznych badań terenowych stał się Instytut inspiratorem opracowania i upowszechnienia ulepszonej metody badań powierzchniowych, w konkluzji zaś koncepcji „archeologicznego zdjęcia Polski”.

Prof. W. Hensel podkreślił, że Instytut realizację swych zadań opierał na koncepcji badania węzłowych momentów dziejowych, dawnych i najnowszych, przy prowadzeniu również szerokich studiów po-

równawczych poza granicami Polski, co wymagało położenia szczególnego nacisku na doskonalenie i kształcenie kadry naukowej.

Działalność wydawnicza Instytutu koncentrowała się głównie na wydawaniu własnych czasopism, czego wynikiem jest m.in. siedem roczników „Kwartalnika Historii Kultury Materialnej”, dwadzieścia trzy „Archeologii Polski”, liczne roczniki „Archeologia Polona”, „Inventaria Archeologica”, „Etnografia Polska”. Ponadto działalność ta przejawiała się w ogromnym dorobku monografii.

Z osiągnięć Instytutu w zakresie prac dokumentacyjnych wymienić należy wielotomowy *Polski Atlas Etnograficzny* i wydawany wspólnie z PTAiN oraz pionami Ministerstwa Kultury i Sztuki — *Informator Archeologiczny, Katalog grodzisk Mazowsza i Podlasia* i wreszcie 7 tomów *Polish Archaeological Abstracts*. Od początku istnienia Instytutu jego pracownicy uczestniczą w pracach związanych z szeroko pojętymi zagadnieniami ochrony dóbr kultury, zarówno w dziedzinie zabytków archeologii, etnografii, jak i techniki, pełniąc np. w dziedzinie ewidencji zabytków techniki funkcję pionierską, podobnie jak ostatnio w zakresie „archeologicznego zdjęcia Polski”. Duży wkład wniósł Instytut w koncepcję problemu międzyresortowego „Pomniki kultury źródłem świadomości narodu”, czego wyrazem był m.in. fakt objęcia przez dyrektora Instytutu funkcji jego koordynatora.

W koreferatach prof. dr Jan Machnik omówił osiągnięcia Instytutu w zakresie archeologii pradziejowej i antycznej, prof. dr Lech Leciejewicz w zakresie archeologii wczesnodziejowej, doc. dr Tadeusz Rosławski w zakresie historii kultury materialnej, doc. dr Wanda Paprocka w zakresie etnografii, prof. dr Andrzej Nadolski scharakteryzował badania zagraniczne Instytutu, prof. dr Waldemar Chmielewski współpracę z katedrami archeologii, dr Leon Jan Łuka współpracę z muzeami. Po zakończeniu sesji, w godzinach popołudniowych, w siedzibie IHKM — pałacu Jacobsonów odbyło się spotkanie, w czasie którego m.in. dokonano otwarcia wystaw dorobku wydawniczego i badań terenowych Instytutu.

Jan Gromnicki